

Högskolan Kristianstad

**Kandidatuppsats i historia
Höstterminen 2010
Läroarutbildningen**

15 Hp

**Från smått till stort –
en diskursanalys om kommunsammanläggningen 1974
från ett Hästvedaperspektiv**

Cindie Velin

Handledare: Attila Lajos

Examinator: Marie – Louise Rodén

Abstract

Syftet med denna uppsats är att analysera kommunsammanslagningen i Sverige under åren 1963 – 1974 utifrån ett Hästvedaperspektiv. Hästveda kommun tillsammans med flertalet andra småkommuner blev en del av det som kom att kallas Hässleholms kommun 1974.

Uppsatsen utreder vilka reaktioner och diskussioner som fanns hos såväl kommunalfullmäktige och anställda i kommunhuset, men också hos invånarna i kommunen.

Uppsatsen undersöker också om Hästveda kommun vid sammanläggningen hade några finansiella tillgångar kvar.

Syftet är också att undersöka varför Hästveda gick med i just i det som skulle bli Hässleholms kommun och inte i någon annan närliggande kommun.

Undersökningen är gjort utifrån protokoll, tidningsartiklar, insändare, intervjuer och krönikor.

On English

The purpose of this paper is to analyze municipal aggregation in Sweden during the years 1963 - 1974 from a Hastvedaperspektiv. Hastveda municipality, together with several other small municipalities became part of what came to be called Hassleholm 1974. The essay examines the reactions and discussions that were present in both municipal councils and staff at the town hall, but also of the inhabitants of the municipality. The paper also examines whether Hastveda municipality in the reverse had no financial resources left.

The aim is also to examine why Hastveda joined in what would become Hassleholm and not to any other adjacent area.

The study is done based on protocol, newspaper articles, opinion pieces, interviews and columns.

Keywords: Discourse analysis, municipal aggregation, Hästveda, Hästveda community, democracy, cooperation committee, interview, Local Governance

Innehållsförteckning

Förord	7
1 Inledning	9
1.1 Syfte och problemformulering.....	9
1.2 Frågeställning.....	10
1.3 Urval och avgränsningar.....	10
1.4 Disposition.....	10
2 Teori	12
2.1 Teoretisk utgångspunkt.....	12
3 Tidigare forskning och litteratur	13
3.1 Peder Nielsen.....	13
3.2 Stig Montin.....	14
3.3 Jan Widberg.....	14
3.4 Gretar Thor Eythorsson.....	15
3.5 Lennart Brantgärde.....	16
3.6 Anders Ek.....	17
3.7 Lars Strömberg.....	17
4 Metod	19
4.1 Materialinsamling och diskussion.....	19
4.2 Kvalitativ textanalys och intervjuer.....	19
4.2.1 Diskursteori.....	21
4.2.1.1 Diskursanalys som metod.....	21
5 Historik	24
5.1 Hästveda historik.....	24
5.2 Hästveda storkommun.....	24
5.3 Företag i Hästveda.....	26

6 Sammanläggningen.....	27
6.1 Kommunblocket och samarbetsnämnden.....	27
6.1.1 Olika alternativ läggs på bordet.....	27
6.1.1.1 Utredning från kommunstyrelsen.....	28
7 Analys av källmaterialet.....	29
7.1 För eller emot sammanläggning i Hästveda fullmäktige.....	29
7.2 Invånarnas reaktioner.....	31
7.3 Varför Hässleholm?.....	35
7.4 Fanns det finansiella tillgångar i Hästveda kommun vid sammanläggningen?.....	36
8 Resultat och diskussion.....	38
9 Förslag på fortsatt forskning.....	41
9.1 Hur blev det?.....	41
9.2 Varför inga stora protester?.....	41
10 Källor och litteratur.....	42
I Otrycka källor.....	42
II Tryckta källor.....	42
III Elektroniska källor.....	44
IV Dagstidningar.....	44
V Tidsskrift.....	45
VI Protokoll.....	44
VII Cirkulär.....	45
VIII Intervjuer.....	45
Bilaga.....	46
Kommunerna möts.....	46

Förord

Efter det att Hästveda Kommun haft sitt sista sammanträde december 1973 skrev ortskorrespondenten, krönikören och medlemmen i Hästveda kommunalfullmäktige (c), Ivar Persson – även kallad Noils - följande:¹

”Så har tyrannerna varit samlade till sin allra sista näbbastämma. Men det var inte mycket beställt med det mötet. Mest en tredjedel av tyrannerna har lyst med sin frånvaro de sista tre näbbastämmorna och sådana manfall började så smått vid sista näbbastämman förra året då vår gamle vän Järnhandlaren blev gramse och sedan inte bevistat ett endaste näbbastämma under nådeåret. Det allra sista ordet avslutningskvällen kom naturligtvis från Olastorparn som tackade för det som varit och hoppades på det allra bästa nu när vi alla blir Jögaholmare. Han glömde totalt bort alla de stora och små beslut han klubbfast under de gott och väl tjugo åren som sockens historia omspanner och hur många gånger han försökt lotsa samman de stridiga viljorna mellan Hästveda – och annexborna.² Men dessförinnan gjorde rörlägggarbasen det allra sista inlägget. Han tycket vi skulle minska på upplysningen i samhället och efterlyste åtgärder från gubbarna i nämnden som förut haft hand om allt vettet i samhället. Men det har ju upphört att existera. Olastorparn kunde minuterna efter dunka klubban, som gjord av Hästvedas egen son, möbelfabrikören Helm, i bordet för en allra sista gång”.

Noils³

Ivar Persson (1916 – 1985), mer känd som ”Noils” – det lokala uttalet av Nils, som var hans andra namn, var lokaltidningen Norra Skånes kanske mest fruktade, men också mest älskade ortskorrespondent under åren 1945 - 1985. På 1940 – talet började Noils sin karriär som fotograf, men skrev också betraktelser i krönikeform från Hästveda, som även var hans hemort. Noils var mest uppmärksammasad som krönikör i Norra Skåne, men rapporterade också om nyheter i bygden. Noils hade en giftig penna som både kunde roa och oroa de mäktiga i Hästveda. Han drog sig inte för att säga vad han tyckte i sin spalt kallad *”Från Hästveda Horisont”* som brukade publiceras i Norra Skåne på lördagar. Noils hustru Frideborg fick så gott som varje lördag ta emot samtal från arga personer som tagit illa vid sig att något

¹ Ivar Persson, kallad Noils var ortskorrespondent och krönikör för lokaltidningen Norra Skåne. Noils var från Hästveda, satt även med som ledamot i Hästveda kommunalfullmäktige.

² Noils kallade Farstorps invånare för annexborna och Farstorp för annexet. Farstorp och Hästveda utgjorde tillsammans Hästveda storkommun from 1952.

³ Från Hästveda Horisont (24/12 1973) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

”negativt” blivit publicerat om dem. Frideborg fick lugna dessa upprörda läsare. Noils själv hade nästan alltid hunnit ut i ladugården när telefonen började ringa. Ibland var det så illa att läsare till och med hotade med att säga upp sin prenumeration. Det var nämligen nästan alltid ur ett underifrånperspektiv han gisslade makthavarna i Hästveda Kommun. Han hade ett stort kontaktnät och mycket som kanske inte skulle komma upp till ytan kunde han ta itu med tack vare sina kontakter. Noils drog sig inte heller för att skriva om de som stod honom nära inom centerrörelsen, även de fick finna sig i att synas i tidningen, varken de ville eller inte.⁴

Noils kallade Hässleholm för ”*Jögaholm*”. Hästvedas invånare åkte in till Hässleholm för att köpa alkohol eftersom det inte fanns systembolag i Hästveda. Alkohol kallades i folkmun gärna för ”jög”(av begreppet ”kaffegök).

Jag minns från min barndom att mina föräldrar gärna läste ”Noils” i Norra Skåne vid frukostbordet på lördagarna, gärna med ett leende på läpparna. ”*Från Hästveda Horisont*” var höjdpunkten i Norra Skåne för många Hästvedabor. Jag minns att jag inte alltid riktigt förstod ironin i hans krönika. Att det var något som var roligt förstod jag i alla fall. Jag minns även Noils vid tillställningar i bland annat kyrkan där jag som liten flicka deltog vid till exempel luciafirande och skolavslutningar. Jag minns denna ”lilla man” ståendes på en stol för att kunna nå upp och fotografera med lådkameran.

Noils var en glädjespridare och jag tror att han har satt spår i de flesta infödda Hästvedainvånare, både på gott och ont.

Jag vill tacka min familj som stöttat mig under skrivandets gång och min handledare Attila Lajos som genom mycket bra handledning lotsat mig genom denna uppsats. Jag vill även tacka Åke Persson före detta kommunalkamrer i Hästveda kommun och Sven G Månsson före detta förtroendevald i Hästveda kommunalfullmäktige som genom intervjuer gett mig ett bra källmaterial att analysera.

⁴ Arvidsson (2002) *Ur Noils arkiv Från Hästveda Horisont 1945 – 1985* s. 7.

1 Inledning

Att jag väljer att skriva om Hästveda kan direkt relateras till min B – uppsats om Egnahemsrörelsens etablering i Hästveda som jag skrev i historia hösten 2008. Examinatorn påpekade att det inte är allt för vanligt att man som vuxen bor kvar på den ort där man föddes och examinatorn uppmuntrade mig att fortsätta skriva om Hästvedas historia.

Det finns det inte så mycket utbud på orten, men jag trivs med denna lilla by som nu också är uppväxtort till mina fem barn Jon, Hannes, Gabriel, Filip och Isolde.

Jag flyttade tillsammans med mina föräldrar till Hästveda i juni 1973. Jag var då sex månader gammal. Att jag inte valt att flytta beror på tryggheten i samhället, bra och körvänligt avstånd till de större närliggande orterna såsom, Hässleholm, Osby och Kristianstad som erbjuder det utbud av varor jag inte kan köpa på orten. Även kontakten med mina föräldrar som bor på orten fyller en viktig funktion för mig och min familj, inte minst för mina barn.

Jag har valt att undersöka kommunsammanläggningen som skedde mellan åren 1962 – 1974 utifrån ett Hästveda perspektiv. Hästveda kom i denna sammanläggning att bli en del av det som kom att kallas Hässleholms kommun.

I mina litteraturstudier visade det sig att sammanläggningen generellt i landet mötte på motstånd. Beslutet skedde på statlig nivå och de invånare som bodde främst i de små kommunerna men även lokalpolitiker var oroliga och reagerade bland annat för att deras lilla ort i den nya storkommunen skulle få en roll i skymundan. Lokalpolitiker var till största del rädda för minskat antal kommunpolitiker och invånarna var rädda för att avståndet till politiken skulle öka när politiken centraliserades. Man befarade också ökade kostnader i centralortspolitiken och att demokratin skulle försvagas när man inte längre kunde fatta beslut på orten. Många kände också att demokratin var hotade eftersom ingen invånare blev tillfrågad om sammanläggningen, det var ett beslut som man skulle rätta sig efter.

Självklart är det omöjligt för mig att vara helt objektiv när jag skriver denna uppsats eftersom jag är Hästvedapatriot, men jag ska i den mån jag kan inte låta mig påverkas av mina egna åsikter.

1.1 Syfte och problemformulering

Mitt syfte är att titta på vilka reaktioner Hästveda kommun och dess invånare sade under sammanläggningen då Hästveda skulle ingå i den nya kommunen Hässleholm, och varför det blev just Hässleholms kommun. Jag kommer även att undersöka om det fanns några

finansiella tillgångar i Hästveda kommun vid sammanläggningen, och var de i så fall blev av. Det finns en myt i Hästveda om att Hässleholm tog "*alla våra pengar*" när Hästveda blev en del av den nya kommunen.

1.2 Frågeställning

I första hand kommer jag att koncentrera mig på följande frågeställningar:

***Hur gick diskussionerna hos kommunalfullmäktige i Hästveda kommun under kommunsammanläggningen och hur reagerade invånarna?**

***Vad var orsaken till att Hästveda kommun kom att ingå i den kommun som skulle bli Hässleholms kommun och inte i någon annan?**

***Fanns det några finansiella tillgångar i Hästveda kommun vid sammanläggningen med den nya kommunen, Hässleholms kommun?**

1.3 Urval och avgränsningar

Jag har valt att titta på själva sammanläggningen och opinionen kring sammanläggningen och inte på andra beslut och förändringar som även orsakades såsom förändringar i skolväsendet, äldreomsorgen och dylikt.

1.4 Disposition

Jag har valt i mitt förord att presentera Noils, krönikören och politiker i Hästveda under tiden sammanläggningen pågick. Noils tar en stor del av min uppsats eftersom han var en av de få aktiva som försökte väcka opinion med sina åsikter. Vidare har jag skrivit en inledning där jag presenterar min koppling till Hästveda och därefter mitt syfte och frågeställningar. Den teoretiska utgångspunkt som min uppsats vilar på kommer därefter följt av den tidigare forskning i ämnet som jag har valt att presentera. Här presenterar jag avhandlingar och rapporter.

Min huvudsakliga metod – diskursanalysen - som jag använt presenteras i kapitel 4. Vidare ger jag ett kort kapitel om Hästvedas historia från municipalsamhälle och fram till 1960 – talet.

För att ge läsaren en helhetsbild av den långdragna sammanläggningen så presenterar jag den under ett eget kapitel. Detta kapitel är byggt på litteratur, publicerade artiklar i ämnet och protokoll från Hästveda kommuns fullmäktigesammanträden. I mitt analyskapitel analyserar jag mina intervjuer, artiklar, insändare och krönikor utifrån diskursanalytisk metod. Jag tillämpar här min teori och drar mina slutsatser.

Slutligen presenteras resultaten jag kommit fram till och en diskussion. Jag avslutar med förslag på fortsatt forskning inom ämnet.

2 Teori

2.1 Teoretisk utgångspunkt

Som teoretisk utgångspunkt har jag valt Schumpeters demokratiteori.

Josef Alois Schumpeter (1882 – 1950) var österrikisk – amerikansk nationalekonom.⁵ I Schumpeters demokratiteori menar han att den ”vanliga” människan/medborgaren inte berörs eller klarar av att sätta sig in i det politiska innehållet som sker i samhället eftersom det politiska samhället ligger så långt ifrån de flesta ”vanliga” människors/medborgares liv. Schumpeter förklarar detta med att det endast är eliten som till fullo deltar i politiken och att ”vanliga” människor/ medborgare dessutom skildras som ett oönskat intrång i det så annars smidigt fungerande beslutsfattandet.

Schumpeter hävdade att begreppet demokrati ska innebära att alla, var och en av människorna/ medborgarna i ett samhälle ska i princip vara fria att delta, yttra sig och diskutera i det politiska livet. Schumpeter menar också att de som sitter i maktposition lätt kan manipulera och förvanska medborgarnas önskan om en politisk vilja. Schumpeter menar också att de åsikter som invånare har i olika situationer i samhället och om politikerna inte tar till sig av dessa strider mot det som ska kallas demokrati.⁶

⁵ Nationalencyklopedin, Hämtad: 101102 Sökord Schumpeter.

⁶ Held (2005) *Demokratimodeller Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi* s. 241 – 244.

3 Tidigare forskning och litteratur

Jag har valt att presentera några avhandlingar och rapporter som har kommunsammanläggningen som utgångspunkt och som låg närmast mina frågeställningar hur det påverkade invånarna och vilka reaktioner som fanns. Dessa böcker tar också upp också vad invånare och lokalpolitiker hade att säga till om i sammanläggningen och vilken möjlighet de hade att påverka.

3.1 Peder Nielsen

I Nielsen avhandling (2003) handlar om kommunsammanläggning och kommunindelning. Metoden var till största del enkätundersökningar. 2300 personer valdes ut för att besvara frågor om kommunsammanläggning, hur man upplevde sammanläggningen, men även känslan för demokrati och hur man som lokalpolitiker och invånare kände att man kunde vara med och påverka beslut.

Resultatet i avhandlingen visar att kommunsammanläggningen var långdragen och som i flertalet kommuner mötte på motstånd. Syftet var att skapa effektivitet och större produktivitet för den offentliga servicen och beslutet låg på statlig nivå.⁷ Resultatet visar att demokratikänslan var större i de små kommuner som existerade innan sammanläggningen eftersom man kände en större samhörighet och hade större förtroende för politikerna. Förtroende för de lokala politikerna byggde även på gemensamhetskänsla och en identitet hos invånarna.⁸ Indelningarna som gjordes i landet tog hänsyn till geografisk tillhörighet och gemenskapskänsla.⁹ Ändå var det politiska deltagandet i de små kommunerna större än det har visat sig vara i de nya stora kommunerna. Detta berodde på att invånarna kände samhörighet med de lokala politikerna och detta ökade invånarnas delaktighet och känsla för demokrati.¹⁰ Osäkerheten för det nya skapade oro hos invånarna och lokalpolitikerna. Man visste inte vad detta nya skulle innebära, man kände att identiteten och demokratin var hotad, både för att allt var nytt, men också eftersom sammanläggningsbeslutet inte var frivilligt.¹¹

⁷ Nielsen (2003) *Kommunindelning och demokrati Om sammanläggning och delning av kommuner i Sverige* s. 23.

⁸ Nielsen (2003) s. 191.

⁹ Nielsen (2003) s. 13.

¹⁰ Nielsen (2003) s. 12.

¹¹ Nielsen (2003) s. 62.

I avhandlingen lägger Nielsen vikt vid invånarnas känsla för demokrati men även på hur man såg på gemensamhets känslan och samhörighet hos de lokalpolitiker som man kände förtroende för.

3.2 Stig Montin

Montins lärobok i statsvetenskap (2002) bygger på forskning och utredningsprojekt som Montin deltagit i. Montin har under flertalet år studerat kommunala förändringar och sammanfattade alla dessa olika aspekter till en lärobok i statsvetenskap.

Jag ser denna bok som en viktig del av min uppsats eftersom den förklarar på ett vetenskapligt sätt hur invånare i en kommun kan känna delaktighet och inte bli satta utanför demokratin. Montin diskuterar kommunsammanläggningar, medborgare och demokrati. Han menar att demokrati ska bestå av deltagande, inflytande och delaktighet. Invånarnas delaktighet ska vara meningsfullt och inte lämnas utanför politiken. Synpunkter ska tas på allvar och respektfulla dialoger ska känneteckna beslutsprocesser. Invånarna ska ha ett reellt inflytande och genom samtal ska invånarna fostras till demokrater. Delaktighet kan enbart nås genom goda erfarenheter och inflytande. För att komma hit krävs det att invånarna har tillgång till det politiska livets arenor och kan påverka och forma det samhälle de lever i.¹²

Montins forskning visar vilket inflytande invånare i ett demokratiskt samhälle ska ha. Denna bok är mycket användbar i mitt analysavsnitt eftersom jag kommer att undersöka reaktionerna hos invånarna och se om de kände att demokratin var hotad.

3.3 Jan Widberg

I en rapport (1979) från kommunala indelningar redovisar Widberg argument för och emot kommunsammanläggningen som framgick av medborgarnas inställning till sammanläggningarna.¹³ Ansvarig för genomförandet av detta forskningsprogram var Kommunaldemokratiska kommittén.¹⁴

Fokus läggs på de ekonomiska aspekter som styrde sammanläggningen. Kommunerna fick allt större och mer ekonomiskt krävande uppgifter och beslutet om sammanläggningen togs för att kommunerna skulle kunna hantera de nya uppgifterna. Widberg tar upp ekonomiska argument från invånarna varför man var för eller emot . Det fanns de som pekade på att flertalet småkommuner hade bristande ekonomi och att sammanläggningen var ett

¹² Montin (2002) *Moderna kommuner* s. 142 -144.

¹³ Widberg (1979) *Från socken till kommunblock* s. 83.

¹⁴ Widberg (1979) s. 2.

faktum för att råda bukt på problemet. Motargument var att alla kommuner inte hade dåligt ekonomiskt läge och att sammanläggningarna skulle implementeras enbart där dålig ekonomi rådde. Argument som lades fram från staten var att dessa större kommuner som skulle bildas genom sammanläggningen skulle bidra till minskad skattebörda i kommunerna.¹⁵

Att jag har valt att ha med denna rapport beror på att Widberg lägger fokus på de ekonomiska aspekter som styrde sammanläggningen men också på hur kommunerna argumenterade för eller emot genom att använda liknade ekonomiska argument beroende på om kommunen hade bra eller dålig ekonomi.

3.4 Gretar Thor Eythorsson

Att jag valt att titta på islänningen Thor Eythorssons avhandling (1998) beror på resultat liknande de som kommit fram i svensk forskning angående kommunsammanslagningen 1974. På Island skedde kommunsammanslagningarna 1993.¹⁶ Eythorsson använder granskning och kartläggning av samhällsutveckling i Island och jämför denna utveckling med andra nordiska länder och vilka argument som framlades för sammanslagningen. Vidare granskas hur myndigheterna genom indirekta åtgärder försökt skapa förutsättningar som gjorde kommunernas sammanslagning mer attraktiv. Han använder sig av Amitai Etzionis teorier om påverkan. Det vill säga hur myndigheter kan driva fram förändringar med antingen tvingande eller rådgivande medel.¹⁷ Andra delen av avhandlingen beskriver inställningen till sammanslagningen, både från invånarna och kommunala politiker. Enkäter om attityder till detta användes som metod och tog upp frågor om bedömning av konsekvenser och hur kommunerna kan skaffa sig maktposition i kommunblocken.¹⁸

Eythorsson skriver i avhandlingen att i Island precis som i Sverige var syftet att slå samman kommuner en åtgärd för att kommunerna i landet var för många och för små.¹⁹ I Island var sammanslagningarna inte en nationell målsättning, men det fanns argument som syftade till att försöka övertyga folk i mindre kommuner om sammanslagningens positiva

¹⁵ Widberg (1979) s. 84 f.

¹⁶ Ordet sammanläggning användes i Sverige, sammanslagning användes på Island. Jag har valt att inte använda samma ord även om de betyder samma sak. För att göra Gretar Thor Eythorsson rättvis anser jag det vara relevant att använda samma ord som han gjort i sin avhandling.

¹⁷ Thor, Eythorsson (1998) *Kommunalindelningsspolitik i Island* s. 2f.

¹⁸ Thor, Eythorsson (1998) s. 4.

¹⁹ Thor, Eythorsson (1998) s. 77.

effekter.²⁰ Småkommunerna var rädda för att få en roll i skymundan och att demokratibegreppet skulle mista sin innebörd för dessa individer.²¹

Man var rädd för att tappa identitet, den lokala anknytningen till kommunen byggde på känslor, värderingar och lokala intressen. Eythorsson lägger fram en hypotes att ju längre åt vänsterskalan politikerna stod desto positivare var man till sammanslagningen. Socialdemokrater, socialistiska folkalliansen och Kvinnolistan (ligger näst långt till vänster i den isländska politiken) skulle vara mer positiva än de partier som ligger på den högra skalan.²² Denna hypotes visade sig inte stämma. Politiska värderingar visade i stället att på lokal nivå var det den högra politiska sidan som var mer positiva till sammanläggningen. De isländska socialdemokraterna var mer på mitten av den politiska linjen än de svenska, men visar ändå att hypotesen inte stämde.²³

Thor Eythorssons avhandling är relevant eftersom han visar att sammanslagningen på Island precis som sammanläggningen i Sverige gjorde att invånare och politiker i de små kommunerna var rädda för att få en roll i skymundan, och precis som Nielsen skriver så fanns det en rädsla för att man kände att demokratin var hotad. Thor Eythorssons hypotes om politiska värderingar visade sig inte stämma och det är mycket intressant att det visade sig vara tvärtom. Jag kommer i min analys visa hur de politiska värderingarna var i Hästveda kommun, om det var som Eythorssons hypotes eller precis tvärtom.

3.5 Lennart Brantgärde

Studien gjordes 1978 av Brantgärde och är en analys av ställningstagandet till kommunsammanläggningen i början av sammanläggningen. Studiens resultat var en undersökning av 966 av landets då dryga 1020 existerande kommuner utifrån utredningar av länsstyrelsen.²⁴

Mest förekommande under reformen var att kommunalpolitikerna trots sin vilja mot sammanläggning avstod motarbete mot att ingå i en viss kommun eftersom man ville uppnå en god samarbetsnivå. Flertalet kommunalpolitiker avstod att motarbeta sammanläggningen för att eventuellt i framtiden kunna få något i utbyte. Man ville inte stå på kollisionskurs med det som skulle bli den nya kommunen. Sammanläggningarna var visserligen inte

²⁰ Thor, Eythorsson (1998) s. 177.

²¹ Thor, Eythorsson (1998) s. 167.

²² Thor, Eythorsson (1998) s. 183 f.

²³ Thor, Eythorsson (1998) s. 188 f.

²⁴ Brantgärde (1978) *Kommunblocksreformen* s. 33

förhandlingsbara och kommunerna hade enbart som alternativ att ge uttryck för sina värderingar.²⁵

Brantgärdes studie är intressant av den anledningen att den visar hur kommunalpolitiker och kommuner till största del arbetade under sammanläggningen och varför de agerade som de gjorde.

3.6 Anders Ek

Undersökningen är utifrån en väljarundersökning där Ek tittade på attityder och reaktioner till sammanläggningen och som hade som syfte att visa på farorna med att invånarna själva inte fick vara med och yttra sig i beslutet. I resultatet kommer han fram till att centralorterna var mer positiva än de små kommunerna som skulle bli sammanlagda. Bakgrunden till detta var att de små kommunernas invånare hade en rädsla för höjda skatter och att all service skulle läggas i centralorten efter sammanläggningen.²⁶ Det fanns även rädsla för att självstyret skulle försvinna. Självstyre var enligt invånarna detsamma som frihet. Det visade sig att det var till största del invånarna och inte kommunpolitikerna som var negativa till sammanläggningen.²⁷

Ek lägger tyngd på självstyre och frihet och rädslan för konsekvenserna. Han visar även att det till största del var politikerna i kommunerna som visade mindre negativ reaktion, precis som Brantgärdes resultat visar.

3.7 Lars Strömberg

Strömbergs bok (1983) är ett resultat och en sammanfattning av kommunaldemokratiska kommittén som 1977 fick som uppgift att utvärdera sammanläggningen.

Han skriver att man åberopade effektivitet som argument för sammanläggningen och att större centrala enheter var nödvändiga.²⁸

Huvudkritiken mot sammanläggningarna berodde på rädslan för framtida konsekvenser för den kommunala demokratin. Att politiken skulle centraliseras såg även många invånare och kommunpolitiker som något negativt eftersom antalet kommunpolitiska tjänster skulle försvinna. Strömberg visar att detta skulle leda till att invånarna kunde känna att deras inflytande över politiken blev försämrat.

Man menade också att deras kommun skulle förändras genom att inflytande i deras egen kommun skulle försvagas och de nya centralorterna i kommunsammanslagningen skulle

²⁵ Brantgärde (1978) s. 85.

²⁶ Ek (1978) *Kommunblocksreformen* s. 145.

²⁷ Ek (1978) s. 147.

²⁸ Strömberg (1983) *De nya kommunerna* s. 23.

få ett dominerande inflytande. Kommuner med hög centralortsdominans var positiva till sammanläggningen, negativa var de som bodde utanför centralorten. Man beförde dessutom att den ökade centralortspolitiken skulle öka kostnaderna för invånarna. Motståndarna hade en mer decentraliserad syn och åberopade mer demokratiargument.²⁹

Att jag finner Strömbergs resultat intressanta beror på största del på att han visar att invånarna hade en oro för konsekvenserna inför det som skulle komma. Han lägger fram olika argument mot sammanläggningen utifrån invånarnas perspektiv.

²⁹ Strömberg (1998) s. 24.

4 Metod

4.1 Materialinsamling och diskussion

Tanken var att bygga upp uppsatsen på insändare som publicerat i dagstidningen Norra Skåne. Jag letade efter insändare på "*Kort sagt*" (insändarsida) och trodde det skulle finnas ett stort utbud av insändare från Hästvedainvånare och politiker angående sammanläggningen. Det visade sig relativt snabbt att så var inte fallet. Hittade dock ett antal insändare som jag kommer att använda.

Ytterligare problem var att dagstidningen inte finns i den elektroniska databasen för dagstidningar. Jag fick bläddra igenom alla tidningar från 1963 – januari 1974. Jag har letat efter insändare, men också efter artiklar som rör Hästveda i sammanläggningen. Jag har även samlat på mig Noils Krönika där han skriver om Hästveda och sina tankar om sammanläggningen. Jag ämnar använda hans krönikor i analysdelen.

I letandet i kommunarkivet i Hässleholm efter material som kunde svara på min fråga om hur diskussionerna gick på kommunalsammanträdena såg jag att protokollen var mycket formella och hade inte som syfte att visa reaktioner eller diskussioner och inte heller vilka som var för eller emot sammanläggningen. I protokollen hittade jag endast en reaktion från en kommunfullmäktigemedlem som jag kommer att använda i mitt analysavsnitt där jag tillämpar diskursanalys.

Materialet i analysen består av artiklar, krönikor, insändare och intervjuer. På dem kommer jag att tillämpa diskursanalytisk metod.

Jag har inte som syfte att undersöka de utredningar som gjordes i samband med denna process. Jag har valt att presentera sammanläggningen i korthet för att visa på den kronologiska ordningen. Att enbart visa på reaktionerna hos politiker och invånare hade inte gett undersökningen en helhet eftersom sammanläggningen var långdragen och inte var klar över en natt.

4.2 Kvalitativ textanalys och intervjuer

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod till min analys med en metodologisk utgångspunkt med fokus på intervjuer, källkritisk textanalys och diskursanalys. Diskursanalys som metod presenterar jag under punkt 4.2.1.1.

Kritisk textanalys innebär att jag i min analys noggrant läser det material som jag ämnar använda i min analysdel.³⁰ Med detta menas att jag kontrollerar äktheten, är källan vad den utger sig för att vara, är den tendensiös?³¹ Jag kommer att tillämpa kritisk textanalys på protokollen och de artiklar jag presenterar i kapitel 6. Sammanläggningen i kapitel 6 är enbart en presentation i korthet för att ge läsaren förståelse och inblick i vad som skedde under åren 1963 – 74.

Jag har intervjuat två personer. Åke Persson fd kommunalkamrer i Hästveda kommun, utbildad förvaltningssektion och Sven G Månsson (c) fd förtroendevald i Hästveda kommunalfullmäktige och folkskollärare i Farstorp skola. Intervjuerna ger värdefull information och synpunkter från denna tid som jag undersöker. På intervjuerna kommer jag tillämpa diskursanalys.

Det finns alltid risker med intervjuer. Intervjuer är kontextberoende eftersom de görs i en specifik situation.³² Viktigt att tänka på vid intervjuer som ska undersöka händelser som skedde för många år sedan är att tänka på samtidighetskriteriet. Thuren skriver (2009) att ju mer samtida en källa är, desto mer trovärdig är den. Att minnas mindre ju längre tid som gått är naturligt. Thurens *glömselkurva* innebär att bara en vecka efter en händelse börjar minnet svika. Däremot minns vi oftare det vi är intresserade av och det vi bryr oss om.³³

Jag har använt mig av samtalsintervju, även kallat djupintervju.³⁴ Jag har bland annat använt mig av Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wägneruds bok (2009). De beskriver samtalsintervjun som en metod där man ställer frågor till intervjupersonen som ett interaktivt samtal. Frågorna jag ställde var semistrukturerade. Med detta menas att jag hade till viss del färdiga frågor eftersom sammanläggningen var långdragen och man fick efter hand ta ställning efter de olika beslut som kom. Intervjuerna har dock varit flexibla för att låta den intervjuade utveckla sina idéer.³⁵ Enbart strukturerade frågor hade förmodligen lett till att mina frågor fått ytliga och ledande karaktär och säkert inte gett de svar jag ville komma åt.³⁶ Att en källa skulle vara oberoende är svårt att komma ifrån. Berättande källor kan omedvetet tillrättalägga berättelsen.³⁷ För att i mån undvika detta använde jag mig av två

³⁰ Esaiasson, Gilliam, Oscarsson, Wägnerud (2009) *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad* s. 237.

³¹ Thuren (2009) *Källkritik* s. 19.

³² Alvesson, Deetz (2000) *Kritisk samhällvetenskaplig metod* s 217.

³³ Thuren (2009) s. 30.

³⁴ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wägnerud (2009) s. 257.

³⁵ Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* s. 234 f.

³⁶ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wägnerud (2009) s. 259.

³⁷ Hansson, Thor (2006) *Muntlig historia* s. 27.

intervjupersoner. Hansson och Thor (2006) skriver att ett fruktsamt sätt att prova de muntliga källornas tillförlitlighet är att jämföra dem med varandra. Finns det samstämmighet så torde pålitligheten vara god.³⁸ Att använda muntlig historia som metod är att visa på ”historia underifrån”.³⁹ Med detta menas att jag låter ”vanliga” människors historia sättas i fokus och tittar inte enbart på de stora makthavarnas historia.⁴⁰

4.2.1 Diskursteori

Diskursanalysens ”fader” var den franska filosofen och idéhistorikern Michael Foucault (1926 – 84). Foucault menade att det inte finns någon sanning eller att det inte någonsin går att nå fram till den.⁴¹ Foucault menade att människor kontrolleras genom olika diskurser och det som stängs ute ur diskursen blir förbjudet och falskt. Foucault var intresserad av maktordningen och vad som anses normalt eller inte.⁴² Man ska i stället enligt Foucault fokusera på hur sanningseffekterna skapas inom diskurserna och i stället analysera de diskursiva processer och där se hur diskurserna konstrueras så det ser ut som de ger falska eller sanna bilder av det som vi uppfattar som den riktiga verkligheten.⁴³ Han menade att kunskap inte alltid behöver vara en spegelbild av verkligheten. Sanningen är i stället en diskursiv konstruktion, det vill säga en utredande konstruktion.⁴⁴ Det intressanta i min uppsats är att undersöka just hur individernas bilder av verkligheten såg ut.

Foucaults syn på makt är det som jag till stor del studerar, bygger på Gramscis hegemonibegrepp. Det menas att makt alltid är undertryckande och översätter ordet makt till ”förhandla”. Det menas att människor alltid handlar i viss utsträckning till att utöva motstånd mot något.⁴⁵ I min undersökning tittar jag just på reaktioner i förhållande till makt, det vill säga vilka reaktioner som fanns i Hästveda på sammanläggningen som var bestämd på statlig nivå.

Jag använder mig av Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori som innebär att jag tittar på tendenser, relationer, identitet och makt i språket. Jag tittar i mitt material på hur

³⁸ Hansson, Thor (2006) s. 27 f.

³⁹ Kallas även ”*Oral history*”.

⁴⁰ Hansson, Thor (2006) s. 129.

⁴¹ Winther, Jorgensen (2002) s. 20 f.

⁴² Bergström (2005) s. 311.

⁴³ Winter, Jorgensen (2000) s. 20 f.

⁴⁴ Winther, Jorgensen (2000) s. 19.

⁴⁵ Winther, Jorgensen (2000) s 95.

man väljer att framhålla vissa saker och händelser i mitt material och hur man eventuellt försöker dölja eller förtiga andra.⁴⁶

4.2.1.1 Diskursanalys som metod

För att besvara mina frågor angående diskussionerna i Hästveda kommun, politiker och invånares reaktioner kommer jag att använda mig av artiklar, insändare, intervjuer och krönikor. Jag kommer även att använda mig av en bilaga som medföljde Norra Skåne 23 november 1973. I bilagan intervjuvas invånare från Hästveda kommun om hur de såg på sammanläggningen och vilka reaktioner det medförde. Till frågorna angående varför Hästveda kommun gick med i Hässleholms kommun och om det fanns några pengar kvar i kommunen vid sammanläggningen kommer jag att använda mig av en intervju och ett utdrag ur en artikel. På alla dessa källor kommer jag att tillämpa diskursanalys.

Diskursanalys handlar om hur verkligheten konstrueras i tal och texter.⁴⁷ Diskursanalys är inte bara en metod, utan även en teori.⁴⁸ Man ser inom diskursanalysen metod och teori som en helhet. Diskursanalysen handlar också om hur verkligheten konstrueras, det vill säga vad som sagts om en specifik händelse och blir en del av verkligheten. Man studerar det som är underförstått, det som man vanligtvis tar för givet och det man anser vara sant eller inte inom den givna kontexten eller situationen. Text och texternas mening är kontextberoende, samtidigt som de blir en del av kontexten. En analys av de texter och intervjuer jag använder mig av blir här det som avslöjar den bakomliggande kontexten.⁴⁹ Diskursanalys kan förklaras som ett sätt att studera samhället och där man tittar på språket som det centrala.⁵⁰ Man ser på hur människor talar om någonting och hur verkligheten konstrueras genom språket, men även vad det finns för mönster i texterna, man studerar det som är underförstått. Man tittar på det som man tar för givet och det som man anser vara sant eller inte. Man kan även titta på vad texter gör, det vill säga om de vill väcka opinion, anklaga eller berömma. Texter kan ha syfte att skapa makt för att höja vissa diskurser och då diskreditera andra. När människor pratar om något så bildas det sanningar om det som de pratar om.⁵¹ För att knyta detta till min undersökning så handlar det om hur politiker och invånare såg på sammanläggningen och hur de reagerade utifrån det som de ansåg vara deras sanning.

⁴⁶ Neumann (2003) *Mening, materialitet En introduktion till diskursanalys* s. 60 f.

⁴⁷ Winther Jorgensen, Phillips (2000) *Diskursanalys som teori och metod* s. 28.

⁴⁸ Winther, Jorgensen, Phillips (2000) s. 10.

⁴⁹ Winter, Jorgensen, Phillips (2000) s. 28.

⁵⁰ Bergström, Bureaus (2005) *Textens mening och makt* s. 305.

⁵¹ Winther, Jorgensen, Phillips (2002) s. 28.

Begreppet diskurs kan förklaras som ett sätt att förstå världen, eller ett utsnitt av världen utifrån de texter som produceras.⁵² Diskurs betyder från franskans *discours, samtal, tal, föreläsning* eller *prat*.⁵³ Översatt från latin betyder diskurs fortlöpande. Man kan säga att diskursen innebär att man går framåt stegvis och metodiskt, men även utredande.⁵⁴

Diskursen etableras genom att betydelser och meningar utkristalliseras kring några nodalpunkter. Nodalpunkt kan beskrivas en mittpunkt av det som anses vara privilegerat och som andra tecken och meningar ordnas efter och ger dem dess betydelse. Alla tecken är ett system där betydelserna bestäms av relationerna de har till varandra. Diskursen är alltså en skriven eller talad kommunikation som samlas kring vissa nodalpunkter som tillför betydelse, mening och – genom dessa – makt.

I diskursen finns element som ständigt ifrågasätts och syftet är att öka tydligheten och göra dessa tydligare genom att låsa tecknen till en betydelse. Elementen blir då moment. Moment kan dock återgå till att bli element eftersom element aldrig kan bli helt etablerade.⁵⁵ Element är tecken som inte fått sin mening fixerad, man pratar i stället om tecken som är mångtydiga.⁵⁶ Diskursanalysen vill se hur processen bakom ser ut och hur betydelsen skapas. I diskursanalysens grund menas att tecknen inte skapar sin egen betydelse utan fastställs och ifrågasätts i en social konstruktion där vår kunskap om verkligheten inte är objektiv.⁵⁷

I det material jag undersöker finns ingen absolut sanning, jag vill i stället visa hur personerna uppfattade det som de ansåg vara deras sanning, det vill säga hur de ville visa sina åsikter och påverka med argument. Här är diskursanalysen mycket användbar och nodalpunkterna bli argumenten. Nodalpunkterna är de begrepp som ger mening i diskursen. I min analys är det begrepp som demokrati, självstyre etc. som är nodalpunkterna.

⁵² Winther, Jorgensen, Phillips (2000) s. 7.

⁵³ Rosengren (1971) *Diskursens ordning* s. 57.

⁵⁴ Nationalencyklopedin Hämtad: 101101 Sökord: Diskurs.

⁵⁵ Winther, Jorgensen, Phillips (2002) s. 32.

⁵⁶ Winther, Jorgensen, Phillips (2002) s. 34.

⁵⁷ Bergström, Boreaus (2005) s. 316 f.

5 Historik

5.1 Hästvedas historik

Hästveda har idag ca 2100 invånare.⁵⁸ Här finns förskola, grundskola, bibliotek, bank, postservice, vårdcentral, servicekontor och idrottsanläggning. Till en början bestod Hästveda enbart av den nordvästra delen, Kyrkbyn. Efter etableringen av järnvägen 1862 kom centrum att flyttas därifrån till området runt järnvägen.⁵⁹

Sedan 1 januari 1974 ingår Hästveda i Hässleholms kommun som i slutet av 2006 hade 49 381 invånare. Hässleholms kommun består av 17 tätorter utspridda på en areal på 1 276 kvadratkilometer. Hässleholms kommun är den största kommunen i Skåne.⁶⁰

1863 delades Sverige in i 2500 primärkommuner utefter de befintliga socknarna.⁶¹ I dessa socknar (primärkommuner) fick den tätbebyggda delen av samhällen benämningen municipalsamhälle. De kommuner som kallades municipal var en egen kommun i den befintliga kommunen.⁶² Municipalet som var en sekundärkommun hade eget fullmäktige med olika nämnder. Municipalet ansvarade för brand, ordning, byggnad och hälsovård.⁶³ Hästvedas tätort blev municipalsamhälle 1889. Hästveda hade då cirka 450 invånare.⁶⁴ Det som så småningom skulle bli Bondeförbundet (numera centerpartiet) dominerade i Hästveda och hade majoritet i princip alla nämnder, styrelser och ordförandeskap.⁶⁵ Tanken för dessa kommuner var att växa och bli Köping för att slutligen utvecklas till en stad.⁶⁶

5.2 Hästveda storkommun

1943 hade 500 av alla Sveriges kommuner mindre än 500 invånare.⁶⁷ Socialdepartementet fick i uppdrag av Kungliga Maj:t chefen för socialdepartementet att utse en kommitté för att utreda förslag på en mer rationell kommunal indelning.⁶⁸ Orsaken var det klena befolkningsunderlaget i flertalet svenska kommuner. Välfärdssamhället var på uppgång och den offentliga sektorn expanderade. Kommittén kom fram till att kommunsammanslagningar

⁵⁸ <http://www.hassleholm.se/12692>

⁵⁹ <http://www.hassleholm.se/1078>

⁶⁰ <http://www.hassleholm.se/12692>

⁶¹ Hästvedas Hembygdsförening (2008) *Stationssamhället En tidresa från förr till nu* s. 64.

⁶² Nationalencyklopedin Hämtad: 101102 Sökord: Municipalsamhälle.

⁶³ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 64.

⁶⁴ <http://www.hif.m.se>

⁶⁵ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 8.

⁶⁶ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 64.

⁶⁷ Nielsen (2003) s. 26.

⁶⁸ SOU 1945:38 s. 7.

var bästa lösningen.⁶⁹ Kommunernas uppgifter växte på grund av krav från regeringen och många små kommunerna hade svårt att leva upp till dessa krav, inte minst ekonomiskt.⁷⁰ Kommittén var medveten om sockenkänslan och försökte att dela in de nya kommunerna till största möjliga samhörighet.⁷¹ De nya kommunerna skulle ha ett invånarantal på minst 2-3000 invånare. Reformen trädde i kraft 1 januari 1952.⁷² Den innebar att Sveriges 2281 kommuner minskade till 1037.⁷³

Hästveda slogs 1952 ihop med Farstorp Kommun till Hästveda storkommun. Kommunen kom att ledas av ”Olastorparn” Emil Nilsson (c).⁷⁴ Hästveda hade innan sammanläggningen 1114 invånare.⁷⁵ Farstorp hade cirka 1200 invånare.⁷⁶ Begreppet municipalsamhälle i Hästveda försvann inte för att man blev storkommun. 1960 upphörde municipalet då Hästveda kom in en ny och intensiv utvecklingsperiod som ställde högre krav på samordning.⁷⁷

Hästveda var under 1950 och 60 – talet en blomstrande by med flertalet caféer, tågstopp, och företag. 1953 togs centralskolan i Hästveda i bruk. Skolan hade då 208 elever fördelat på nio klassavdelningar.⁷⁸ I juni 1969 upphörde tågtrafiken på banan mot Karpalund och Broby. 1 juni 1975 upphörde även trafiken mellan Hässleholm och Älmhult.⁷⁹

31 maj 1962 invigdes Hässleholms Nya läroverk. Läroverket hade bland annat elever från Hästveda som där kunde ta sin studentexamen.⁸⁰ Från och med 1980 infördes delat högstadium i Hästveda, vilket innebar att eleverna fick undervisning både i Hästveda och i Hässleholm. Eleverna transporterades med buss till Hässleholm vissa dagar i veckan. Fullt utbyggt högstadium byggdes i Hästveda först 1993.⁸¹

⁶⁹ Nielsen(2003) s. 26.

⁷⁰ SOU 1945:38 s. 13.

⁷¹ Nielsen (2003) s. 27.

⁷² Wångmar (2002) *Storkommunreformen 1952 Striden om folkhemmets geografi* s. 55.

⁷³ Nielsen (2003) s. 23.

⁷⁴ Persson (1973) *En sockenkrönika om Farstorp* s. 208.

⁷⁵ Statistiska centralbyrån Statistic Sweden Hämtad: 101102.

⁷⁶ Nilsson (2004) *Farstorp socken genom tiderna Nedtecknat av Ture i Matberga* s. 9.

⁷⁷ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 64.

⁷⁸ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 60.

⁷⁹ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 18.

⁸⁰ Lundin(1963) *Det var i Hässleholm det hände* s. 306.

⁸¹ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 60.

5.3 Företag i Hästveda

Ett av de företag som etablerades och gav arbetstillfällen på 1950 – talet och som fortfarande är verksamt i Hästveda är Hästveda Gjuteri (numera Camito).⁸²

När Bjärnum, nordväst om Hästveda på 1960 – talet nobbade sängtillverkaren Hilding Anders att etablera sig gick i stället turen till Hästveda. Företaget lockades med billig mark, gratis vatten och avloppsanslutning, men även med ett 10 årigt räntefritt lån. Hilding Anders finns än idag i Hästveda och 2008 hade 8,5 miljoner sängar producerats.⁸³ 1965 – 66 byggdes militärförläggningen Berget F 17 i Hästveda vid Luhrsjön.⁸⁴ Berget har idag 150 personer anställda och flertalet företag i närområdet har Berget som en viktig kund.⁸⁵ Under 1960 och 70 – talet byggdes många villor i Hästveda, ca 20 stycken per år. Från 1973 – 74 dog dock fastighetsmarknaden och än idag i finns ca 20 byggklara tomter kvar på orten.⁸⁶

⁸² Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 47.

⁸³ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 45 f.

⁸⁴ <http://www.f5kamratforening.se/berget.htm>

⁸⁵ Allt om Göinge, lokaltidning (14/1 2010) s. 9.

⁸⁶ Hästveda Hembygdsförening (2008) s. 64.

6 Sammanläggningen

6.1 Kommunblocket och samarbetsnämnden

På grund av det klena befolkningsunderlaget i kommunerna beslöt regeringen 1962 för att påbörja ytterligare en kommunsammanläggning som skulle vara klar senast 1 januari 1974. Socialdemokraterna, folkpartiet och kommunisterna låg bakom beslutet. Högerens och centerns ledamöter röstade emot.⁸⁷ Länsstyrelsen kom att ansvara för indelningen av kommunerna. Alla kommuner, köpingar och städer skulle ingå i ett kommunblock som skulle fungera som ett interkommunalt samarbetsorgan.⁸⁸

25 mars 1963 kom länsstyrelsen med förslag från regeringens att dela Kristianstad län i sjutton kommunblock. I förslaget fanns Hästveda kommun med i det som skulle bli Hässleholms kommunblock.⁸⁹

18 juli 1964 inkom till drätselkammaren Hässleholm en utredning från Svenska stadsförbundet där man lade fram centralortens betydelse för kommunblocken.⁹⁰

Kommunalfullmäktige i Hässleholm beslutade i enighet med kommunalnämndens förslag att det upprättades förslag till en samarbetsnämnd. Efter votering i Hästveda kommunalfullmäktige presenterade man valresultatet på vilka som skulle sitta i samarbetsnämnden: Evert Nilsson (c) Per Åke Persson (s), och Emil Nilsson (h) . Suppleanter: Per Åke Persson(s) och Sture Stjärnström(s).⁹¹ Samarbetsnämnden skulle fungera som diskussionsforum för alla kommuner i blocket.⁹² Beslutet att bilda Hässleholmsblocket med samarbetsnämnd trädde i kraft 1 januari 1965.⁹³

6.1.1 Olika alternativ läggs på bordet

Vid sammanträdet i Kommunalfullmäktige Hästveda Kommun 24 januari 1969 hade länsstyrelsen översänt ett kortfattat dokument angående sammanläggningens fullföljande. Två tänkbara alternativ lades fram. Alternativ 1 innebar att genom lagändring skulle ge Kungliga Maj:t möjligheter att godkänna en ansökan om sammanläggning inom ett kommunblock även om någon enstaka kommun inom blocket motsade sig det. Alternativ 2 gick ut på att man

⁸⁷ Strömberg, Westerståhl (1983) *De nya kommunerna* s. 21.

⁸⁸ Nielsen (2003) s. 28.

⁸⁹ Lundin (1989) *Vad hände sedan i Hässleholm* s. 13.

⁹⁰ Cirkulär till samarbetsnämnden i Hässleholm (13/ 7 1964) Hässleholms kommunarkiv, Hässleholm

⁹¹ Samarbetsnämnden (2/10 1964) Utdrag ur protokoll vid sammanträde med Hästveda Kommunalfullmäktige §46 Dnr 140/64 Hässleholms kommunarkiv, Hässleholm.

⁹² Hästveda Kommunalfullmäktige(5/10 1964) Protokoll § 135/64 Hässleholms kommunarkiv, Hässleholm.

⁹³ Lundin (1989) s. 14.

utöver alternativ 1 också skulle upprätta en tidsplan för de olika sammanläggningarna. Kommunalfullmäktige förordnade alternativ 1.⁹⁴

Sammanläggningsdebatten i Hästveda hölls i rekordfart och varade knappt en kvart. Alternativ 1 valdes. Man pratade också om en utredning i fall det blev en sammanläggning, man var rädd för att de mindre orterna inte skulle få tillfredsställande representation.⁹⁵

Även om sammanläggningen måste ske med tvång, så är detta inget våldförande på den kommunala självstyrelsen, sa Kommunförbundet. Gunnar Engkvist (s), riksdagsman, Bjärnum, sa att det varit positivare om sammanläggningarna redan ägt rum. Emil Nilsson, Hästveda framhöll landsbygdens betydelse. Engkvist svarade att landsbygden också skulle ha arbetsstillfällen.⁹⁶ Länsstyrelsen i Kristianstad län tog ställning för alternativ 1, sammanläggningen skulle vara klar senast 1 januari 1974.

Bland kommunalmännen i blocket var man överrens om att skynda långsamt, det vill säga att man tar det lugnt. Engkvist gick emot kommunalmännens åsikt om att skynda långsamt och ifrågasatte vad den enskilda kommunen skulle få behålla av detta. De tidigare alternativen togs upp på debatten och majoriteten hade röstat på alternativ 1 och därmed beslutades om sammanläggning.⁹⁷

6.1.1.1 Utredningen från kommunstyrelsen

14 juni 1972 vid kommunfullmäktigesammanträdet i Hästveda förs protokoll över det förslag från kommunstyrelsen att kommunerna Hästveda, Bjärnum, Hässleholm, Sösdala, Tyringe, Vinslöv, Vinslövs centralkommun och Vittsjö församlingar skulle den 1/1 1974 sammanläggas till en kommun. Beslutet bifölls i Hästveda kommunfullmäktige.⁹⁸

Samarbetsnämnden skulle anhålla om sammanläggning hos Kungl Maj:t för samtliga kommundelar. Debatt som hördes var angående beslutanderätten i den nya kommunen. Detta skulle handhas av sammanläggningsdelegerade. I fördelningen fick Hästveda 4 delegerade och 3 suppleanter.⁹⁹

15 december 1972 bestämdes av Kungl Maj:t att den 1 januari 1974 skulle Hästveda ingå i den nya kommunen, Hässleholms kommun. Länsstyrelsen utsåg Evert Nilsson, ledamot och Erik Johnsson, suppleant från Hästveda kommun.¹⁰⁰

⁹⁴ Hästveda Kommunfullmäktige(24/1 1969) Protokoll § 2 Hässleholms kommunarkiv, Hässleholm.

⁹⁵ Artikel(27/ 1 1969)*Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

⁹⁶ Artikel(18/ 2 1969)*Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

⁹⁷ Artikel (18/ 8 1969)*Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

⁹⁸ Hästveda kommunalfullmäktige(14/6 1972) Hässleholms kommunarkiv, Hässleholm.

⁹⁹ Artikel (20/6 1972)*Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

¹⁰⁰ Hästveda kommunalfullmäktige(26/2 1973) Hässleholms kommunarkiv.

7 Analys av källmaterialet

I detta kapitel analyserar jag de krönikor, intervjuer, insändare och artiklar jag hittat som kan kopplas till mina frågeställningar och tidigare forskning. Jag har valt ut de krönikor, artiklar, intervjudelar och insändare som svarar på mina frågeställningar.

Jag analyserar frågorna i den ordning jag har publicerat dem i min frågeställning.

Krönikören och kommunalpolitikern Ivar Persson (Noils) finns med i analysen både som politiker och som representant för invånarna. Många av åsikterna som ventileras i hans krönika *”Från Hästveda Horisont”* är tydligt privata.

7.1 För eller emot sammanläggning i Hästveda fullmäktige

Före detta kommunalkamrer Persson berättar 22 november 2010 att Hästveda kommunalfullmäktige redan i sammanläggningens början 1965 var medveten om att beslutet med samarbetsnämnden var början på en sammanläggning. Det fanns i kommunalfullmäktige de som värnade om det gamla och bestående och ville absolut inte att sammanläggningen blev verklighet. Persson berättar vidare att man accepterade och majoriteten i kommunfullmäktige höjde inga röster emot.

*”Som det såg ut på denna tid, så ville de flesta inom fullmäktige inte ha en sammanläggning, de flesta av oss skulle ju bli arbetslösa när Hästveda kommun försvann, men det var bara att hänga med i denna sammanläggning, vi hade inget val”.*¹⁰¹

För att göra det så det bra som möjligt för Hästveda kommun innan sammanläggningen gjordes investeringar åren 1970 – 72. Man tömde investeringsfonderna i kommunen. Det fanns önskan om ytterligare investeringar, som badhus och muddring av Lillasjön. Dessa objekt rymdes dock inte inom budgetramen. Hästveda Kommuns syfte var att samarbeta i den nya kommunen och lämna den gamla kommunen med hedern i behåll. Tanken var inte att utnyttja situationen och låna upp ett kapital- som en del andra kommuner gjort - som senare skulle kunna belasta övriga orter i den nya kommunen. Fullmäktige i Hästveda var en tystlåten församling och ingen högljudd debatt mot besluten i sammanläggningsfrågorna hördes. Inte heller den socialdemokratiska oppositionen i Hästveda drev sammanläggningsfrågan vidare. Splittring inom centerpartiet märktes dock redan i början av

¹⁰¹ Intervju Persson (22/11 2010).

sammanläggningen där Noils med anhängare uttalade sin motvilja mot den kommande sammanläggningen.¹⁰²

Persson beskriver beslutet om sammanläggning som oundvikligt. Trots de voteringar som gjordes inom kommunfullmäktige så accepterade majoriteten regeringens beslut om sammanläggning med centralorten.¹⁰³

Accepterandet av sammanläggning och tillhörandet av centralorten kan kopplas ihop med Brantgärdes resultat där han pekar på att kommunpolitiker trots sin motvilja mot sammanläggningen avstod motarbete mot att ingå i en viss kommun eftersom syftet var att uppnå gott samarbete.¹⁰⁴ Detta syns också i Perssons uttalande om Hästveda kommuns inställning om att tillexempel inte låna kapital för att bygga badhus och utnyttja situationen och låta den nya kommunen stå för notan.

Persson säger i intervjun att inte ens oppositionen röstade emot sammanläggningen och här drar jag paralleller till Thor Eythorssons resultat till den hypotes han lade fram och som visade sig inte stämma på Island. Oppositionen, som i Hästvedas fall var socialdemokraterna drev inte frågan vidare och det kan tolkas som att de accepterade beslutet. På Island var det högern som drev på i frågan och vänstersidan som stred emot. Kopplingen till högerens motstridighet (i Hästvedas del, vissa delar av centerpartiet) visar att Thor Eythorsson hypotes stämde på lokal nivå i Hästveda.¹⁰⁵

Den andre intervjupersonen före detta kommunalfullmäktigeledamoten Månsson sade att han och säkerligen flera andra funderade på att rösta emot besluten om sammanläggning, men att det inte var spelade någon roll.

*”Det var ju redan från början beslutat att Hästveda skulle vara en del av sammanläggningen. Det fanns de i fullmäktige som inte ville gå med, men samma sak här, det var inte lönt att protestera”.*¹⁰⁶

Diskursen visar att Månsson både som politiker och privatperson representerar den grupp som värnade om det bestående och inte ville se en sammanläggning med centralorten.

Nielsen skriver att lokalpolitiker, men också invånare inte hade något att säga till om i denna process.¹⁰⁷ Månssons inställning till sammanläggningen beskrivs precis som hos Thor Eythorsson att myndigheter implementerade förändringar med tvingande medel.¹⁰⁸

¹⁰² Intervju Persson (22/11 2010).

¹⁰³ Intervju Persson (22/11 2010).

¹⁰⁴ Brantgärde (1978) s 85.

¹⁰⁵ Eythorsson, Thor (1998) s. 188 f.

¹⁰⁶ Intervju Månsson (22/11 2010).

¹⁰⁷ Nielsen (2003) s. 62.

¹⁰⁸ Eythorsson, Thor (2002) s. 23.

I protokollet från sammanträdet i Hästveda kommun 24 januari 1969 yrkade Ivar Persson (Noils) att hela sammanläggningen skulle vara frivillig. Länsstyrelsen hade lagt fram två tänkbara alternativ till Hästveda kommun för sammanläggningens fullföljande. Inga av dessa alternativ innebar någon frivillighet.¹⁰⁹

Nielsen skriver att beslutet låg på statlig nivå som kommunerna inte själva skapat. Detta innebar i praktiken att kommunpolitikerna endast fungerade som statister på den politiska arenan.¹¹⁰

Efter kommunfullmäktigesammanträdet 14 juni 1972 där det röstades för en definitiv sammanläggning skrev Noils i sin krönika att allt gått lugnt tillväga på ”näbbastämman”.¹¹¹ Visserligen så hördes ett par nej-röster om förslaget med ”Jögaholm”, men att det kvittade vad vi ville, och Olastorparen korta kommentar var att det var bestämt på högre ort. ”Vi kommer väl dit om vi så vill eller inte”, skrev han.¹¹²

Hela tiden syns att precis som i forskningen om sammanläggningen att det finns motstånd, men att politiker viker sig, och trots sina känslor accepterar. En rädsla och oro visar sig tydligt, men inget konkret görs emot beslutet.

Båda intervjupersonerna jag intervjuade där den ena var kommunalkamrer och andre kommunalfullmäktigeledamot sade att detta inte var något de ville skulle ske, men att det inte fanns någon anledning att försöka sätta sig emot. Beslutet var fattat på statlig nivå och de var bara att göra som det var bestämt.

7.2 Invånarnas reaktioner

Insändare i Norra Skåne 15 mars 1973:

*”I det svenska kapitalistiska samhället finns en stark övertro till centralisering som slår ut mindre enheter. Förvaltningsapparaten ska till Hässleholm och endast under en period ska det finnas en lokal expeditionsservice ute i småbyarna, men kommer att dras in så fort den nya kommunen har börjat fungera, då centraliseringen är fullbordad. Organisationen behöver decentraliseras för att få större inslag av demokrati”.*¹¹³

Det fanns en diskurs mot sammanläggningen som denna insändare tydligt representerar för och hur demokrati diskuteras. Här kan tydligt kopplas till Nielsens resultat att demokratin

¹⁰⁹ Hästveda Kommunfullmäktige(24/1 1969) Protokoll § 2 Hässleholms kommunarkiv, Hässleholm

¹¹⁰ Nielsen (2003) s. 23.

¹¹¹ Trots att sammanläggningen var obligatorisk så hade man ändå voterat för att fullmäktige skulle få yttra sina synpunkter.

¹¹² Från Hästveda Horisont (22/6 1972) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

¹¹³ Insändare (15/3 1973) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

tenderar att fungera bättre i små enheter där individerna känner samhörighet och har större förtroende för politikerna i kommunen.¹¹⁴

Ek definierar begreppet frihet som självstyre. Försvinner självstyret, så försvinner även friheten och insändarens rädsla för konsekvenserna av centralisering visar tydligt att centralisering för insändarpersonen innebär mindre demokrati.¹¹⁵

Månsson sa att tveksamhet yttrades bland en del invånare i Hästveda med argumenten som att: *"Så som det hade varit så kände man ju alla kommunalgubbar"*, och att invånarna värnade om sin kommun. Man undrade hur det skulle bli i framtiden och vilken roll Hästveda skulle få i den nya kommunen.¹¹⁶

Utifrån diskursen går det att utläsa att invånarna var oroliga för det som skulle komma eftersom man inte visste vad det skulle innebära. Kopplingen till Nielsens avhandling visar att invånarna kände tillhörighet med de lokala politikerna och att man var rädd för att mista känslan för delaktighet och demokrati.¹¹⁷

Samma diskursiva element finns med i en annan insändare i Norra Skåne den 17 mars 1973 om kommunsammanläggningen. Insändarskribenten funderar kring begreppet demokrati.

"Folket i en kommun var så gott som mangrant eniga om att de inte ville sammanslås med en viss annan kommun, men en representant för regeringen reste dit och sa att nu blir det som vi bestämt, punkt och slut. Nog är vi på god väg mot diktatur".¹¹⁸

Det syns en rädsla för att mista demokratin och att vara helt utanför det politiska rummet. Insändaren jämför situationen med att demokratin är på väg att försvinna. Detta faller väl ihop med Montins resultat om att invånarnas synpunkter i en kommun ska tas på allvar. Det finns i insändaren tendens på avsaknad av delaktighet som i sin tur enligt Montin krävs för att invånare ska tillåtas ha inflytande över politiska beslut.¹¹⁹ Insändaren visar att beslutet är fattat över invånarens huvud och trots sin motvilja mot detta inte fått sina åsikter tagna på allvar. Det är tydligt i insändaren att personen tidigare har visat sin motvilja mot sammanläggningen. Insändaren känner sig överkörd över att ingen har lyssnat på åsikterna mot sammanläggningen tidigare. Tydligt syns tendenser på att invånarna inte får ha med

¹¹⁴ Nielsen (2003) s. 12.

¹¹⁵ Ek (1978) s. 147.

¹¹⁶ Intervju Månsson (22/11 2010) .

¹¹⁷ Nielsen (2003) s. 12.

¹¹⁸ Insändare (17/3 1973) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

¹¹⁹ Montin (2002) s. 142 – 144.

politiken att göra, det ordnats av högre ort och invånarna ska snällt lyda och inte ifrågasätta beslut.

Här visar sig Schumpeters demokratiteori tydligt. Medborgaren/individens skildras som ett önskat intrång i det politiska livet med det i vanliga fall ett fungerande beslutsfattande.

Insändaren beskriver att situationen har avsaknad på demokrati och att det känns som att det snart råder diktatur. Schumpeter skriver att demokrati innebär att alla ska vara fria att yttra sig, vara delaktiga och diskutera det politiska livet.¹²⁰ En stor uppgivenhet kan avläsas i insändaren som känner sig besviken på det politiska livet och att individerna inte tillåts vara med och påverka sammanläggningen.

I en insändare 17 augusti 1973 uttrycker en folkpensionär oro över hur det ska bli med kommunikationen mellan Farstorp och Hästveda i framtiden. Hästveda kommun hade sett till att pensionärer från Farstorp kunnat färdas till Hästveda en gång i veckan till ett humant pris. Insändaren är orolig för att tjänsten ska försvinna i den nya kommunen.¹²¹

I en annan artikel i som publicerades i Norra Skåne 8 augusti 1973 refereras om ett föräldramöte i Hästveda centralskola. Oroliga föräldrar frågar om skolbespisningen som i nuläget innebär att barnens mat tillagas på skolan. Hur det kommer att bli i den nya kommunen? Skoldirektör Engberg säger att det i framtiden är det troligt att maten transporteras kyld till skolan, och syftar på det stränga ekonomiska läget då maten i Hästveda ligger på 10 -15 öre/ portion högre än i övriga skolor i den kommande kommunen.¹²²

Sammanläggningen var enligt Widberg en ekonomisk fråga. Widberg tar upp ekonomin på kommunal nivå som en stor orsak till sammanläggningen. Motargument var dock att alla kommuner inte hade dålig ekonomi.¹²³ Artikeln visar på rädsla för att besparingar i kransorterna runt centralorten skulle medföra sämre service. I tolkning av artikeln syns ingen dålig ekonomi i Hästveda kommun. I artikeln befaras att sammanläggningen skulle innebära besparingar eftersom skoldirektören uttalar sig om att det i framtiden krävs att maten i den nya kommunen måste bli billigare.

Noils krönika ”Från Hästveda Horisont” 17 augusti 1973:

”Vi ökade vårt skatteunderlag med hela femtan procent på två tiondelar när enligt den preliminära sammanställningen och vi ökade mest i Jögaholmsblocket, vilket inte va så

¹²⁰ Held (2005) s. 241 – 244.

¹²¹ Insändare (17/8 1973) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

¹²² Artikel (8/10 1973) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

¹²³ Widberg (1979) s. 84 f.

illa av oss, vi som lär bli de minsta i hela storsöjnen. Och beträffande skattekrönorna från juridiska personer, dä vill säja bolag och ekonomiska föreningar, så ble vi vasst i hela länet med en ökning på hela hundraåtta procent gött och väl. Dä blir ett gott tillskott te hemgiften vi har mä oss om nyårsafton då vi ska gå i brudstol mä Jögaholm. O te på köbet så har vu ju inte i likhet mä alla de annra, gått och satt oss i stor skull te o bygga nån simhall. Fast Mille påverkad av den snåla högerblåsten, som kämpade med näbbar o klor för att vi skulle som alla annra kunna löga oss i en egen simhall. Men dä heåa strandade på Olastorparen som helt kort o gott förkunnade "Dä ha vi inte rå mä". O sen va dä ingen enda av tyrannerna som vågade på stå motsatsen".¹²⁴

Krönikören Noils beskriver besvikelsen över sammanläggningen. Han lägger stor vikt vid att Hästveda inte gjort någon ekonomisk förlust under det sista året, och som Widbergs resultat visar så fanns det argument hos flertalet kommuner om att det enbart skulle vara de kommuner som hade dålig ekonomi som skulle ingå i sammanläggningarna. Även här syns besvikelsen över att protesterna på kommunal nivå mot sammanläggningen inte var större. Noils försöker även visa att Hästveda inte försatt sig i skuld och man ser tydligt att han in i det sista genom opinion försöker få läsarna att se det negativa med sammanläggningen, trots att det var ett faktum.

Brantgärde skriver att flertalet kommunalpolitiker avstod från att protestera för att inte stå på kollisionskurs med de nya kommunerna.¹²⁵

24 november 1973 gav Norra Skåne ut en bilaga där invånarna i berörda kommunerna fick göra sig hörda angående sammanläggningen.

Karin Olsson, Luhr hade inte reflekterat, men trodde sammanläggningen skulle innebära höjda skatter och avgifter.

Bror Lundh, Hästveda sa att det nog är på både gott och ont. Det enda han såg som negativt var avståndet till kommunkontoret efter sammanläggningen.

Henry Larsson, Kälkarp menade att man blir fråntagen sina rättigheter eftersom avståndet ökar mellan verklighet och beslutsprocess. Det är märkligt att man ska slå samman enheter när det inte finns några invånare som vill det, sade Larsson. Larsson beklagade sig över politikernas syn på centralisering för att uppnå lönsamma mål. Han menade att man skulle må bättre av mindre lönsamhet och större trivsel.

Olle Dahl, Farstorp menade att sammanläggningen skulle innebära både fördelar och nackdelar och syftade på att den personliga kontakten med kommunen försvinner. Trodde inte

¹²⁴Från Hästveda Horisont (17/8 1973) Norra Skåne, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

¹²⁵ Brantgärde (1978) s. 85.

heller att detta nya skulle innebära att det skulle bli billigare för folket. När det gällde det positiva trodde Dahl att det kunde bli en förbättring med planeringen av villatomter och industribyggen eftersom Hässleholm säkert kom att fördela gracerna över hela kommunen.

Pentti Johnsson, Hästveda trodde den nya kommunen skulle bli mer tunggrodd. Hela sammanläggningen är nytt och främmande, sade han. Hästvedas representanter i nya fullmäktige kan knappast göra Hästvedas röst hörd. Hästveda kommer att försvinna från nyår, och vi kan bara förbereda oss inför den nya situationen och ställa in oss på att jobba både för och i den nya kommunen.¹²⁶

Bland invånarnas röster syns en oro för konsekvenserna med att ingå i den nya kommunen. Man kan i texten urskönja oro för att Hästvedas röst i den nya kommunen inte skulle bli hörd, men även att det skulle påverka ekonomin i den riktningen att det skulle bli dyrare för invånare som inte bodde på centralorten.

Det går dock att utläsa att det finns vissa positiva tankar, men argumenten mot sammanläggningen är det som dominerar diskursen. Man kan också se tankar om att sammanläggningen inte bara innebär något nytt, utan också funderingar om hur den nya kommunen ska fungera i praktiken. Dominerande är oron och funderingarna på hur det ska bli med besluten i kommunen. Invånarna hyser en stor oro för att det precis som Nielsen resultat visar så finns det en rädsla för ett stort glapp mellan invånarna och politikerna i den nya kommunen i och med att politikerna inte längre finns på det lokala planet.¹²⁷

De argument som vägde tyngst mot sammanläggningen utifrån artiklarna, insändarna, intervjuerna och krönikorna är rädslan och oron för att hamna utanför politiken, att politiken som centraliserad ligger utanför invånarnas räckhåll och att det blir svårare att få en inblick i beslut. Vidare är det oron för att det ska bli ökade kostnader för invånarna när politiken kommer längre från individerna, men också avsaknaden av demokrati, att inte vara hörd.

7.3 Varför Hässleholm?

Persson berättar att 1971 inkom det till Hästveda kommun ett förslag från Lennart Ivarsson, kommunalfullmäktige i Osby kommun om en sammanläggning mellan Hästveda och Osby kommun. Debatt om förslaget kom aldrig upp på bordet på grund av Hästvedas förutbestämda tillhörighet i Hässleholmsblocket. Det var redan klart i och med samarbetsnämnden i Hässleholmsblocket att Hästveda skulle tillhöra Hässleholm. Det hade varit omöjligt att avsluta det samarbetet och i stället börja arbeta med Osby kommun. Samarbetet med

¹²⁶ Bilaga till Norra Skåne(24/11 1973) *Norra Skåne*, Universitetsbiblioteket, Lund.

¹²⁷ Nielsen (2003) s. 191.

samarbetsnämnden i Hässleholmsblocket var sedan 1965 etablerat och var dessutom ett väl fungerande organ. Länsstyrelsen hade dessutom beslutat om vilka av kommunerna som från början skulle sammanläggas. Det fanns ingen anledning att försöka riva upp det. Om kommunerna själva fått bestämma vilken tillhörighet de skulle ha så hade det i så fall varit naturligare med en sammanläggning med Östra Göinge kommun eftersom Hästveda tidigare tillhört Broby tingsrätt och ingått i Östra Göinge härad.¹²⁸ Månsson berättar att det fanns invånare som tyckte att en sammanläggning med Osby kunde vara till fördel. ”*Det är ju närmare till Osby hävdades det*”.¹²⁹ Den geografiska tillhörigheten var orsaken till hur länsstyrelsen slog ihop kommuner enligt Nielsen. De utgick ifrån i från det geografiska läget och de kommuner som hade någon form av samhörighet.¹³⁰ Länsstyrelsen hade beslutat att de kommuner som låg nära varandra, men också hade samhörighet med varandra skulle utgöra en ny kommun. Hässleholm ligger rent geografiskt i mitten av alla de andra kommunerna som skulle ingå i Hässleholms Kommun. Begreppet kranskommun innebär att som i detta fall, små kommuner samlade runt en större (Hässleholm) och skulle tillsammans utgöra en ny kommun. Man kan också urskönja en tillhörighet med Hässleholm i Noils text där han beskriver Hässleholm som ”*Jögaholm*”. Det var till Hässleholm man åkte för att köpa sprit, men det har också funnits sedan 1950 – talet en tillhörighet mellan Hästveda och Hässleholm genom skolan.

7.4 Fanns det finansiella tillgångar i Hästveda kommun vid sammanläggningen?

25 oktober 1973 skrivs att Hästveda och Sösdala inte gör så stora kapitalinvesteringar och dessa bådas kommuners frågor beräknas kunnas klaras ”*vid bordet*” som kommunalråd Helle Andreasson uttryckte sig.¹³¹ Persson förklarar att budgeten i kommunerna var uppdelad i drift- och kapitalbudget. Medel anvisade i kapitalbudgeten var reserverade enbart för investeringar. Året innan sammanläggningen hade kommunen inte fullt förfogande över kapitalbudgeten. Investeringsbesluten fattades av sammanläggningsdelegerade. Driftsbudgeten däremot förfogade kommunen helt över. Vid utgången av 1973 fanns ett mindre överskott i driftsbudgeten. Det uppgick till ca 200 000 kronor och berodde på sent inkommet statsbidrag till skolväsendet. Detta bidrag utgick i efterskott och hade uppenbarligen budgeterats för lågt. Den bland allmänheten spridda uppfattningen att kommunen överlämnat mycket pengar till den nybildade kommunen är inte korrekt. Hästveda kommun använde alla resurser de kunde

¹²⁸ Intervju Persson (22/11 2010).

¹²⁹ Intervju Månsson (22/11 2010).

¹³⁰ Nielsen (2003) s. 13.

¹³¹ Artikel (25/10 1973) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.

använda. Persson sa också att en klassisk vandringssägen med all sannolikhet uppstått angående pengarna och att nu i efterhand har det visat sig att invånarna fått höra om ”pengarna” i traderad form. Under sammanläggningen var det många som inte riktigt förstod vad det var som hände, eller ville acceptera förändringen oavsett vilka skäl som fanns. Visst fanns det pengar. Hästveda kommun var inte ensamma om att ha ett kapital, men man gav inte det till Hässleholm. De pengar som fanns i den gamla kommunen gick över till det som blev den nya kommunen, det vill säga Hässleholms kommun med alla sina kransorter.¹³² Att det blivit en myt att Hästveda gav Hässleholm pengar kan med all sannolikhet hänga ihop med Strömbergs resultat. De som var emot sammanläggningen och var rädda för att centralorten skulle få en dominerande ställning och att småorterna skulle hamna utanför, men också att politiken i centralorten skulle öka kostnaderna i de små kommundelarna.¹³³

Schumpeters demokratiteori stämmer in på de argument som lyser igenom i hela analysen. Invånarna visar till största del på missnöje över att inte få delta i politiska beslut och känner sig dessutom oönskade. Även om yttrandet är fritt så påverkar det inte det beslut som kommit från högre ort. Invånarna, men även kommunalpolitiker känner att det inte visas någon hänsyn och demokratibegreppet blir förvanskat eftersom politikerna på högre ort inte tar hänsyn till invånarnas åsikter.

¹³² Intervju Persson (22/11 2010).

¹³³ Strömberg (1998) s. 24.

8 Resultat och diskussion

Syftet med denna uppsats är att diskursanalytiskt undersöka kommunsammanslaggningsen utifrån ett Hästvedaperspektiv och reaktionerna på detta beslut. Jag har analyserat både invånare och politikernas syn på sammanslaggningsen.

Min frågeställning var att undersöka hur diskussionerna gick hos kommunalfullmäktige i Hästveda under sammanslaggningsen och hur de ställde sig till detta, men även hur invånarna reagerade. Jag har även undersökt vad orsaken var att Hästveda gick med i just den kommunen som skulle bli Hässleholms kommun och om det fanns några finansiella tillgångar kvar i Hästveda kommun vid sammanslaggningsen med den nya kommunen.

Det finns två diskurser i analysen. Den som representerar invånarna, som till största del såg på sammanslaggningsen som något negativt och som kände oro och till viss del protesterade. Den andra är kommunalpolitiker och kommunanställda som inte direkt var positiva, men som det visar sig i analysen inte protesterade mot beslutet.

Visst fanns de som såg sammanslaggningsen som något positivt, men det är ändå det negativa som dominerar. Dock måste påpekas att i en situation som denna är det lättare att hitta de argument som är negativa eftersom det var de som var de aktiva med att protestera och inte de som var positiva till sammanslaggningsen.

Nodalpunkterna, det vill säga de mäktigaste argumenten är precis som tidigare forskning visar, avsaknaden av demokrati eftersom ingen blev tillfrågad om man ville ha en sammanslaggningsen, men också rädslan för konsekvenserna av sammanslaggningsen. Man var rädd att självstyret skulle försvinna och vad det i så fall skulle innebära. Det fanns oro för ökade skatter, försämrade kommunal service för invånarna som en följd av centraliseringen när sammanslaggningsen var klar. Också hos en del kommunfullmäktigeledamöter framfördes sådana synpunkter.

De fanns de som gjorde sina röster hörda genom insändare och krönikor under sammanslaggningsen och visade brist på inflytande.

Invånarna kände att deras röster inte räknades. Många kommunalanställda kände detsamma, men menade att det inte var lönt att protestera.

Persson sa att det fanns två olika läger hos centern i kommunalfullmäktige i Hästveda, de som var emot och de som var lite mer för. Detta visar att det fanns motstånd och Noils med sin krönika försökte påverka och öppna en opinion mot sammanslaggningsen.

Månsson sa att det fanns de som ville rösta emot, men att det inte gjorde någon skillnad. Även detta visar att det fanns ett motstånd hos kommunalfullmäktige, men att det till största del var något man höll för sig själv. Motståndet mot sammanläggningen syftade på de argument som att det kvittade vad man gjorde eller sa. Det var redan beslutat på högre ort.

Schumpeters demokratiteori tenderar att härska över hela analysen eftersom det tydligt framgår att individen är oönskad och ska hålla sig borta från politiken, eftersom det finns en elit som tar hand om detta. Alla ska ha rätt enligt demokratibegreppet att yttra sig och vara delaktiga, men invånarna känner sig manipulerade och bortglömda.

Foucault skriver att invånare alltid i viss utsträckning utövar motstånd mot något. I Hästveda fanns motstånd, men motståndet skedde till största del bakom lyckta dörrar. Persson sade i intervjun att sammanläggningen inte var något man ville, vi skulle ju bli arbetslösa de flesta av oss. Det syns en tendens för lydnad av högre ort. Makt från de högre orterna i detta fall staten, blir undertryckande och invånarna, men även politikerna viker sig.

Noils jobbade för sina åsikter i sin krönika och visst hade han anhängare, men det var svalt med protesterande röster. Motstånd fanns i de insändare och i de personer som intervjuades i bilagan, men det är ändå relativt lite som uttalades och man ser inga högljudda protester.

Oron fanns att bli fråntagen sina rättigheter. Det är ändå ingen som tar steget fullt ut. Detta kan visserligen bero på beslutet från högre ort men kan också vara ett bevis på hur vi som invånare i Sverige reagerar när något sker som vi inte vill, vi böjer oss och gör som vi blir tillsagda.

Att Hästvedas invånare inte fick vara med och diskutera vilken kommun de skulle tillhöra kan säkert ha gett upphov till ytterligare negativa reaktioner mot sammanläggningen.

Myten som växt fram om att Hästveda kommun gett Hässleholm ”*alla sina pengar*” kan ha varit det som låg bakom att invånarna känt att hela sammanläggningen var något som skedde över huvudet på dem och man var rädd för att både få mindre att säga till om, det vill säga vara längre bort från politiken men också rädslan för att få betala mer till centralorten utan att få något tillbaka till den lilla gamla kommunen. Man skulle helt enkelt bara ge – och inte få något tillbaka.

För att avslutningsvis åter knyta an till Foucault så beskriver han sanningseffekter inom diskurser. Han säger att den kunskap som individer besitter behöver inte alltid vara verkligheten, det vill säga en spegelbild av verkligheten. I diskurserna konstrueras verkligheten och det som är så intressant är att just studera hur olika individer uppfattar verkligheten i sammanläggningen utan att något är varken sant eller falsk. Sanningen är i

stället en diskursiv konstruktion. Individer och lokalpolitiker tittade på sammanläggningen, men verkligheten yttrade sig inte helt lika för de båda grupperna, den ena gruppen böjde sig, medan den andre till viss del protesterade.

I mitt analysavsnitt ser man tydligt att det fanns motstånd, men att det yttrade sig olika beroende på om man var politiker eller invånare. Man ser också en tydlig lydnad för högre makter och även om motstånd finns, så utövas det inte märkbart radikalt.

I de intervjuer jag gjort är en av dem utförd på ett bibliotek och den andra i bostaden hos intervjupersonen. Intervjuerna tog cirka 1,5 timme per person och jag har fått medgivande till att publicera deras berättelser i min uppsats.

Det hade varit oerhört intressant att intervjua fler Hästveda politiker från den berörda tiden, men eftersom det är snart 40 år sedan sammanläggningen ägde rum så finns inte så många i livet idag.

9 Förslag på fortsatt forskning

9.1 Hur blev det?

Jag har i hela uppsatsen skrivit om reaktioner på sammanläggningen och det som framkom var att det fanns en oro för vad sammanläggningen skulle medföra det vill säga konsekvenserna, men också känslan av att inte få vara med och bestämma om det skulle bli en sammanläggning eller inte.

Intressant att fortsätta med hade varit om hur det egentligen blev när Hästveda kom att bli en del av den nya kommunen, Hässleholms kommun.

Det jag funderat på under arbetets gång är hur uppfattar man avståndet till politiken idag? Blev det så illa som det befarades. Har Hästveda hamnat utanför och bara blivit en del av kommunen som har inneburit ökade skatter och har vi fått något tillbaka av Hässleholms kommun? Är det kanske så i stället att en sammanläggning var oundviklig? Hade vi kunnat fortsätta vara en egen kommun? Hade det varit möjligt, rent ekonomiskt?

9.2 Varför inga stora protester?

Intressant hade också varit att titta på varför inga större protesterade fanns mot sammanläggningen. Varför gavs kampen upp, varför skedde inga demonstrationer mot beslutet? Varför var det så svalt med insändare och uttalande när det så tydligt märks att det fanns ett motstånd? Fanns det en underbyggd känsla av att myndigheterna nog ändå kunde fatta det mest relevanta beslut? Är detta typiskt för den svenska mentaliteten? Varför skedde inget radikalt motstånd? Hade invånare och politiker reagerat annorlunda om detta skett idag år 2010?

10 Källor och litteratur

I. Otryckta källor

Nilsson, Ture (2008) *Farstorp socken genom tiderna Nedtecknat av Ture i Matberga*

II. Tryckta källor

Alvesson, Mats, Deetz, Stanley (2002) *Kritisk samhällsvetenskaplig metod* Lund; Studentlitteratur

Arvidsson, Rickard (2002) *Ur Noils arkiv Från Hästveda Horisont 1945 – 1985*, Bjärnum; Bjärnums tryckeri

Bergström, Göran och Boreus, Kristina (2005) *Textens mening och makt*, Lund: Studentlitteratur

Brantgärde, Lennart, Ek, Anders (1978) *Kommunblocksreformen, Riksbankens jubileumsfond Kommunalforskningsgruppen Avhandlingsserie: 33* Göteborg; Kommunalforskningsgruppen

Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Lund; Studentlitteratur

Ekström von Essen, Svensson, Patrick, Wångmar, Erik (2002) *Storkommunreformen 1952 Striden om folkhemmets geografi*, Stockholm; Stats och kommunhistoriska institutet, Historiska institutionen, Stockholms universitet. Redaktörer: Aronsson Peter, Nilsson Lars, och Strömberg Thord

Esaisson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena (2009) *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Vällingby: Norstedts, Tredje upplagan

Hansson, Lars, Thor, Malin (red) (2006) *Muntlig historia Danmark*; Studentlitteratur

- Held, David (2005) *Demokratimodeller Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*, Uddevalla Göteborg, Andra upplagan
- Hästveda Hembygdsförening (2008) *Stationssamhället Hästveda En tidsresa från förr till nu*, Warzawa; Ordsmedjans förlag
- Lundin, Sigward – Allan (1989) *Vad hände sedan i Hässleholm*, Hässleholm; Norra Skåne offset
- Lundin, Sigward – Allan (1963) *Det var i Hässleholm det hände*, Hässleholm; Norra Skånes civiltryckeri
- Montin, Stig (2002) *Moderna kommuner*, Malmö; Bäcklunds boktryckeri
- Neumann, Iver B (2003) *Mening, materialitet, makt En introduktion till diskursanalysen* Lund: Studentlitteratur
- Nielsen, Peder (2003) *Kommunindelning och demokrati Om sammanläggning och delning av kommuner i Sverige* Doktorsavhandling för filosofie doktorsexamen framlagd vid Uppsala universitet 2003
- Persson, Sigurd (1973) *En sockenkrönika om Farstorp* Hässleholm: Norra Skåne Offset
- Rosengren, Mats (1993) *Diskursens ordning* Stockholm; Brutus Östlings bokförlag
- Statens offentliga utredningar 1945:38 (1945) *Kommunindelningskommittén II Betänkande med förslag till Riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner*, Stockholm, Ivar Haeggströms boktryckeri
- Strömberg, Lars (1983) *De nya kommunerna* Stockholm: Liber förlag. Redaktör Westerståhl, Jörgen
- Thor Eythorsson, Gretar (1998) *Kommunalindelningsspolitik i Island* Doktorsavhandling Göteborg: Livrena Grafiska AB
- Thuren, Torsten (2009) *Källkritik* Falköping; Elanders, Andra upplagan
- Widberg, Jan (1979) *Från socken till kommunblock En studie av kommunala indelningar och indelningsreformer i Sverige* Stockholm; Liber förlag

Winter Jorgensen, Phillips Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*, Lund:
Studentlitteratur

III. Elektroniska källor

Hästveda intresseförening <http://www.hif.m.se>

Hässleholms kommuns hemsida <http://www.hassleholm.se/12692>

Hässleholms kommuns hemsida <http://www.hassleholm.se/1078>

Nationalencyklopedin Sökord: Municipalsamhälle <http://www.ne.se/municipalsamhälle>

Statistiska centralbyrån http://www.scb.se/Pages/ProductTables_13001.aspx

Nationalencyklopedin Sökord: Diskurs <http://www.ne.se/diskursiv>

Nationalencyklopedin Sökord: Schumpeter <http://www.ne.se/joseph-alois-schumpeter>

Krigsflygsskolan kamratförening <http://www.f5kamratforening.se/berget.htm>

IV. Dagstidningar

Norra Skåne (1969, 27 januari) Artikel *Sammanläggningsdebatt rekordkort i Hästveda*

Norra Skåne (1969, 18 februari) Artikel *Samarbete – planering, viktigt för Hässleholmsblocket*

Norra Skåne (1969, 18 augusti) Artikel *Samarbete – planering, viktigt för H - blocket*

Norra Skåne (1972, 20 juni) Artikel *Bråk om antalet delegerade*

Norra Skåne (1972, 22 juni) Ivar Perssons Krönika ”*Från Hästveda Horisont*”

Norra Skåne (1973, 15 mars) Insändare (utan titel)

Norra Skåne (1973, 17 mars) Insändare, *Demokrati*

Norra Skåne (1973, 22 juni) Ivar Perssons krönika ”*Från Hästveda horisont*”

Norra Skåne (1973, 17 augusti) Insändare, *Till Hässleholmsblockets sociala kommitté*

Norra Skåne (1973, 17 augusti) Ivar Perssons Krönika ”*Från Hästveda Horisont*”

Norra Skåne (1973, 8 oktober) Artikel *Skolans aula i Hästveda fylld till sista plats vid föräldramötet*

Norra Skåne (1973, 25 oktober) Artikel *Hård budgetdebatt kan segla upp efter en hård runresa i H - blocket*

Norra Skåne (1973, 24 november) Bilaga; Hästvedabor: *Både för och nackdelar med den vidgade storkommunen*

Norra Skåne (1973, 1 december) Ivar Perssons krönika; ”*Från Hästveda Horisont*”

Norra Skåne (1973, 24 december) Ivar Perssons Krönika ”*Från Hästveda Horisont*”

V. Tidskrift

Lokaltidningen Allt om Göinge (2010, 14 januari) Reportage; *Nytt hopp för Berget i Hästveda*

VI. Protokoll

Samarbetsnämnden (1964, 2 november) § 46 Dnr 140/64

Hästveda Kommunalfullmäktige (1964, 5 november) § 135/64 Protokoll

Samarbetsnämnden (1967, 13 mars) § 4 Protokoll

Hästveda Kommunalfullmäktige (1969, 24 januari) § 2 Protokoll

Hästveda Kommunalfullmäktige (1972, 16 juni) § 30 Dnr 1972.254

Hästveda Kommunalfullmäktige (1973, 26 februari) Dnr 1973.48.00.90

VII. Cirkulär

Svenska stadsförbundet 1964, 13 juli (Inkom till Samarbetsnämnden i Hässleholm
1964, 15 juli) Ang centralortens betydelse för kommunblocken

VIII. Intervjuer

Månsson, Sven G, Hästveda Utförd 22 november av Cindie Velin

Persson, Åke, Hässleholm Utförd 22 november 2010 av Cindie Velin

Bilaga

Kommunerna möts

Noils "Från Hästveda Horisont" 1 december 1973

Hästveda och Hässleholm möts i det som ska bli den nya kommunen: Hässleholms kommun.

"För roskull åkte vi ned te Jögaholm i måndagskväll för att titta på våra nya tyranner. Men dä va då inte möcke att glo på, men så ble det desto roliare att höra på de gamla. De var tydligen på ett särdeles humör, åtminstone nåra av dem, de te o me kasta äpplaskrabor på varann, dä ha vi då aldrig gjort i Hästveda nån endaste gång. Däremot har vi bitit i sura äblen flera gånger".¹³⁴

¹³⁴ Från Hästveda Horisont (1/12 1973) *Norra Skåne*, Norra Skånes tidningsarkiv, Hässleholm.